

YASEMİNLER TÜTER Mİ, HÂLÂ? ROMANINDAN KIBRIS TÜRK AĞIZ ÖZELLİKLERİNE DAİR YANSIMALAR

REFLECTIONS ON THE TURKISH CYPRIOT DIALECT IN THE NOVEL YASEMİNLER TÜTER Mİ, HÂLÂ?

Osman YILDIZ*

ÖZ: Alev Alatlı'nın *Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?* adlı romanı, Kıbrıs'ın yerel ağız özelliklerine dair birçok malzemeyi içinde barındırır. Romanın özellikle İkinci Bölüm'ündeki olaylar Kıbrıs Türklerinin yoğun yaşadığı Lefkoşa ve Magosa'da geçer. Buradaki diyalogların tamamı Kıbrıs Türk ağızıyla yazılırken Birinci Bölüm'deki birçok diyalog da aynıdır. Bu diyaloglardan bazıları Rumcadır. Romanın Üçüncü Bölüm'ü Yunanistan'da geçtiği için Kıbrıs ağzına rastlanmaz. Kıbrıs Türk Edebiyatında yüzlerce hikâye ve roman yazılmıştır. Bu eserlerin içerisinde kısmen de olsa Kıbrıs Türk ağızına ait kelimeler ve diyaloglar geçer. Ancak Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?'da olduğu gibi diyalogların yoğun bir şekilde Kıbrıs Türk ağızıyla yazılması örneğine rastlanmaz. Kıbrıs'a dair yazılmış romanlarda da durum değişmez. Dolayısıyla eser, bu yönüyle bir ilktir. 1571'de Anadolu'dan Kıbrıs'a getirilen Türkler, 16. yüz yıldan itibaren Türkiye Türkçesi ile olan irtibatı zayıflar. Ada koşulları altında gelişimini sürdürürken özellikle Rumca ile etkileşim içerisine girer. Bu arada Anadolu'dan getirdiği bazı arkaik kelimeleri de söylenişleriyle birlikte muhafaza eder. Romanda bu tarz kelimelere de rastlanır. Eserle ilgili birçok akademik çalışma yapıldığı hâlde eserden yansıyan ağız özelliklerine temas edilmediği görülür. Bu çalışmada, romandan yansıyan yerel ağız örnekleri tahkiyeli eser yorumlama esasları dahilinde incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Türk Romanı, Kıbrıs Türk Ağızı, Kıbrıs Türk Edebiyatı, Rumca, EOKA

ABSTRACT: Alev Alatlı's novel *Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?* (Do The Justmınes Still Smell?) contains material concerning Turkish Cypriot dialect. In its second part, events take place in Nicosia and Famagusta where Turkish Cypriots live. In its second part, dialogs are written in Turkish Cypriot dialect. Most of the dialogs in its first part are written in Turkish Cypriot dialect. Some are in Greek language. The third part passes in Grece, with no Turkish Cypriot dialect. Many stories and novels are written in Turkish Cypriot literature. Examples of the Turkish Cypriot dialect are encountered in them. Alev's novel is the most valuable source of Turkish Cypriot dialect. The novels on Cyprus contain no words or dialogs reflecting the Turkish Cypriot dialect. Turkish Cypriots came from Anatolia and settled in Cyprus in 1571 and lived under different conditions. They realized interaction with Greek Cypriots. Many academic studies on Turkish Cypriot novels have been carried out until today, but there is no study on the Turkish Cypriot dialect as reflected in novels. In this study, local dialect examples are examined within the framework of narrative novel study method.

Keywords: Turkish Novel, Turkish Cypriot Dialect, Turkish Cypriot Literature, Greek, EOKA

* Prof. Dr.-Girne Amerikan Üniversitesi Beşeri Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü/Girne-KKTC-osmanyildiz36@hotmail.com (Orcid: 0000-0002-3162-6570)

Cervantes'ten Alev Alatl'ya Kıbrıs Romanı

Edebiyat dünyasında modern roman türüyle ilgili ilk örnekleri 17. yüzyılda Cervantes'in verdiği kabul edilir. Onun bu türdeki ilk eserleri arasında Kıbrıs'ın Türkler tarafından 1571'de fethedilmesini konu alan *La Amante Liberal* adlı romanı / uzun hikâyesi bulunur. *La Amante Liberal*, yazarın 1613'de İspanyolca olarak basılan *Novelas Exemlares De Migvel De Saavedra* adlı kitabındaki on bir hikâyeden ikincisidir (URL-1). 1822'de İngilizceye *The Exemplary Noveles – The Liberal Lover* başlığı altında çevrilen eser (URL-2), *Miguel De Cervantes Saavedra – Örnek Alınacak Hikâyeler* adı altında Türkçeye Nazlı Hülya Soydan tarafından tercüme edilmiştir (2010).

1571'de adanın Türkler tarafından fethedilmesi, Katolik dünyasında büyük endişe yaratırken özellikle İspanyollar için bu durum kendilerinin sinir uçlarına (Afroditi'nin bekâretine) dokunulmuş gibidir. Nitekim Cervantes, *Le Amante* adlı romanında bu hassasiyeti ön plana çıkarır (Yıldız, 2021: 6).

Türk edebiyatının roman türüyle tanışması, Cervantes'ten yaklaşık iki buçuk asır sonradır. Türün Kıbrıs sahasında görülmesi, Türk edebiyatıyla aynı paraleldedir. Kaytazzade Mehmet Nazım'ın *Yadigâr-ı Muhabbet* (1894) adlı romanı başlangıç olarak kabul edilmekle birlikte (Fedai, 2004) bu eserden önce Muzafferredin Galib'in 1892 de *Zaman* gazetesinde tefrika edilen *Bir Bakış* adlı romanı bulunur (Aylanç, 2017: 19).

1878'de İngiltere'ye devredilen Kıbrıs'ta, edebiyat sahasındaki gelişmeler Türkiye istikametinde olur. Fakat adanın roman konusu olarak hatırlanması 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonradır. Anadolu Selçuklularından 1960'lı yıllara kadar olan Türkiye tarihinin tarihsel sürecini nehir roman tekniği ile yazan Mustafa Necati Sepetçioğlu, yine aynı teknikle Kıbrıs Türklüğünü 10 ciltlik roman külliyatı hâline getirir. O bu durumu kendi ifadesiyle "*Sabır Ağacı birkaç bin yıllık Kıbrıs'ın tarihi romanıdır*" şeklinde açıklar (Sepetçioğlu, 1990: 5). Yazarın İrfan Yayımcılık yayınları arasından çıkan sekiz romanı; *Sahibini Arayan Toprak*, *Zaman Toprak ve Sahibi*, *Zaman Yürüyüşü*, *Zaman Bir Dar Kapıda*, *Zaman Sarkacı*, *Zaman Dönümü*, *Zaman... Yok*, *Zaman Uyanış*, başlıklarını taşıırken son iki kitabını gördüğü bazı eksiklikleri tamamlamak üzere 2000'de *Bir Ömür Boyu Kıbrıs - Boyun Eğiş*, *Hayır Deyiş* başlıkları altında kitaplaştırır. Bu iki romanda, Kıbrıs'ın İngiltere'ye devrinden Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanına kadar geçen süre içerisinde Rauf ailesinin Girit'ten adaya gelişi ve Denктаş'ın mücadelesi anlatılır. Kıbrıs tarihinin bu on ciltlik romanında geçen diyaloglar İstanbul yazı diliyledir.

Türk Edebiyatında *Karabibik* yazarı Nabizade Nazım'dan beri birçok hikâyeci / romancı, olay kişilerinin doğup büyüdüğü çevrenin ağız özelliklerini tahkiyeli eserlere yansıtılmışlardır. Özellikle 1960 sonrası Türk romanında Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Samim Kocagöz, Ümit Kaftancıoğlu gibi yazarlar Doğu ve Güneydoğu Anadalu bölgelerine ait ağız özelliklerine yer verirler. Türk romanında yerel ağız özelliklerine en çok Fakir Baykurt'un

romanlarında rastlanır (Yaman, 2006: 405). Oysa Kıbrıs'ta durum, Türkiye'den farklıdır. 1960 sonrasında birkaç küçük denemenin dışında yazılan hikâyelerin büyük çoğunluğu İstanbul Türkçesiyledir.

Ahmet Tevfik Efendi'nin 1897'de *Akbaba* gazetesinde çıkan *Bir Manzara-i Dil-güşâ* adlı hikâyesi Kıbrıs hikâyeciliğinin başlangıcı olarak kabul edilir (Atun vd., 2004: 3-18). Ancak bu tarihten önce, Kayta-zade Mehmet Nazım Efendi'nin 1892'de *Yeni Zaman* gazetesinde *Adem-i İhtiyad* adı altında bir hikâyesi yayınlanır (Aylanç, 2017: 19).

H. Safa'nın 1912'de *Seyf* gazetesinde çıkan *Bir Validenin Kalbi Git Mehmet* ve *Mecrûh Gazi Nişanlı'nın Mezarında* başlıklı hikâyeleri; Bodamyalızâde Mahmut Necmi'nin 1913'te yine aynı gazetede çıkan *Gönüllü* adlı hikâyesi; imzasız olarak 1913'te *İrşat*'da çıkan *Albüm* ve *Küçük Hikâye* gibi hikâyeler Kıbrıs öykücülüğünün ilkleri arasındadır. Bu ilk dönem hikâyelerinin yanı sıra, *Kıbrıs Türk Edebiyatında Öykü'nün 107 Yıllık Kronolojik Tarihsel Süreci* adlı üç ciltlik kitapta yer alan hikâyeler de incelediğinde tamamına yakınının İstanbul Türkçesiyle yazıldığı anlaşılır. Bunların arasında Fazıl Önder'in 1950'de *İstiklal* gazetesinde çıkan *Çınarlı Kulübünün Kadını*, Özkan Derviş'in 1963'te *Devrim* gazetesinde çıkan *Bulgur Plavı*; hikâyelerinde bazı diyalogların kısmen de olsa Kıbrıs ağız özelliklerine göre yazıldığı görülür. Bunlara ilave olarak Hüseyin Ezilmez'in Samet Mart'la ilgili tespitini de buraya almakta yarar var. Yazar, çok sık olmasa da hikâyelerinde Kıbrıs Türk ağzına yer verenler arasında Samet Mart'ın da olduğunu belirtir (Ezilmez 2017: 126). Romanlarda da durum farklı değildir. Kıbrıs'ta basılan yaklaşık 120 romanın sözlüğünü hazırlayan Mihrican Aylanç, bu romanlardan sadece Özben Aksoy'un *Vreççali Mida* (2006) adlı eserini değerlendirirken “*eserde özentisiz ve yerel kullanımların ağırlaştırdığı bir dil kullanılır*” der (Aylanç, 2017: 57). Dolayısıyla bu tespitlerden sonra, Kıbrıs'ta yazılan romanlarda ve hikâyelerde Kıbrıs Türk ağzına pek rastlanmadığını söylememiz mümkündür.

Bir Kıbrıs Romanı: Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?

Yaseminler Tüter mi, Hâlâ? (1985) romanının Kıbrıs Türk ağzıyla yazılmasının, Kıbrıs kökenli yazarlar üzerinde bir etki yarattığı açıktır. Nitekim Kıbrıs'ın en çok bilinen romancılarından Özker Yaşın'ın eserlerinde Kıbrıs Türk ağzına yer vermediğinden dolayı eleştirilmesi bu etkinin sonucu gibidir. Dinçer Kaya, yazarın *Mücahitler – Kıbrıs Türk'ünün Romanı* (1970) adlı eserini 1986'da tanıtırken, “*romanın dili açık ve akıcı bir İstanbul Türkçesi. Aslında roman Kıbrıs ağız stilize edilmek suretiyle yazılıydı, yerel havayı vermesi bakımından belki daha iyi olurdu*” der (Kaya, 2010: 23). Bu tarihten sonra Kıbrıs Türk ağzı ile ilgili duyarlılığın arttığı ve bazı yazarların Kıbrıs Türk ağzı ile ilgili örnekler verdiği de görülür. Kıbrıs Türk ağzı üzerine yaptığı çalışmalarla önplana çıkan Mustafa Gökçeoğlu, *Dulun Oğlu* (1985) adlı hikâyesinde Kıbrıs Türklüğünün folklorik özelliklerinin yanı sıra kelime dağarcığına dair bir çok örnek verirken şiirlerinde de bu örnekleri kullanır (Muradov, 2019: 528).

Ahmet Pehlivan, 1990 – 2004 yılları arasında basılmış yaklaşık yüz eser üzerinden yaptığı incelemesinde günümüz “Kıbrıs Türk edebiyatında ağız kullanımı var mıdır?” sorusuna cevap arar. Araştırmanın sonucuna göre, Özben Aksoy 4 eserinde 111; Özden Selenge 10 eserinde 115 Kıbrıs Türk ağız söz varlığı kullanır (Pehlivan, 2005: 281). Bu söz varlıklarının büyük bir kısmı kelime veya kelime gurubu olup *Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?*’daki gibi yoğun diyalog cümleleri değildir.

Günümüze yaklaştığında, Kıbrıs’ın oyun yazarlarından Sevil Emirzade’nin *Jön Rifat - Con Rifat* (2014) *Çifte Nikah* (2015) adlı oyunlarındaki diyalog cümlelerinin Kıbrıs Türk ağızla yazıldığını tespit ediyoruz. O, bu tercihini eserinin başına aldığı “Kıbrıs Türk ağızlarına saygıyla, unutulabilir kaygıyla” cümlesiyle ifade eder (Emirzade, 2015: 3). Dolayısıyla, bir roman olarak Alev Alatlı’nın *Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?* adlı romanı, Kıbrıs Türk ağızını en yoğun şekilde kullanılması bakımından tek olma özelliğini sürdürür.

Geçmişe nazaran son zamanlarda Kıbrıs Türk ağız ile ilgili araştırmaların sayısı giderek artar. Bu araştırmalarda “Kıbrıs Türkçesinin ağız mı yoksa ağızlar mı olduğu” hususu tam bir netliğe kavuşmuş değildir (Bozkurt, 2010: 75). Bunun nedeni, Kıbrıs Türk ağızındaki ses değişimlerinin önemli bir kısmı 16. asırdan önce Anadolu’da gerçekleşirken bu yüzyıldan sonra Anadolu’dan Ada’ya getirilen Türklerin farklı kültürel koşullar altında gelişimini sürdürmesidir (Kabataş, 2006: 84). Yeni kültürel atmosfer içerisinde etkin olan dil, Kıbrıs Rumcasıdır. Özellikle karma köylerde iki toplum bir araya geldiklerinde bazen Türkçe, bazen Rumca, bazen de bu iki lisanı birbirlerine karıştırarak konuşurlar. Rumcadan başka İtalyanca, Arapça, Farsça, İngilizce ve Fransızca etkisi de buna dahildir. 1974 Barış Harekâtından sonra Kıbrıs Türkçesi üzerindeki bu etkiler zayıflayarak tekrar Anadolu sahasının etkisi altına girer (URL-3). Dolayısıyla Alev Alatlı’nın *Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?* adlı romanı, bu değişimin günümüze kadar yansıyan birçok ağız özelliklerini gösterir niteliktedir.

Kıbrıs Türk ağız ile ilgili yapılan çalışmalarda, “Kıbrıs Türkçesinin fonetik özellikleri Çağdaş Türkiye Türkçesi temel alınarak değerlendirilemeyeceği” belirtilmektedir (Kabataş, 2006: 87). Bu açıdan, *Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?* romanı, salt bir ağız çalışması yapacaklar için ciddi bir kaynaktan ziyade, 1974 sonrası Anadolu etkisiyle gelişimini sürdüren ve Kıbrıs’ın şehirleşmiş kesiminde konuşulan genel Kıbrıs Türk ağız ile ilgili kısmi kaynak niteliğindedir.

Türkiye menşeli bir romancının, Kıbrıs Türk ağız özelliklerini yoğun bir şekilde eserine taşıması bir ilktir. Üstelik yazarın roman sahasına atıldığı ilk eserinde bunu yapması, bir kısım eksikliklerine rağmen başarılıdır. Alev Alatlı’nın eşi, Alper Orhon Kıbrıs Türk siyasetinde üst düzey görevlerde bulunmuş Kıbrıs Türk’üdür. 1975 – 1976 arasında Kıbrıs Türk Federe Devleti Planlama Koordinasyon Bakanlığı yapar (URL-4). Alatlı’nın yerel ağza bu derece hakim olmasında belki de en büyük pay, eşidir.

Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?’dan Kıbrıs Türk Ağzına Dair Yansımalar

Eser üç bölümden oluşur. Bunlardan ikincisi, çoğunlukla Lefkoşa ve Magosa’da geçer. Dolayısıyla çoğunlukla Kıbrıs Türklerinin yaşadığı bu yerlere ait yerel ağız örnekleri 80 ila 169. sayfalarda yoğunlaşır. Üçüncü Bölümde yaşanan olaylar Yunanistan’da geçer. Eleni, Türklerin yaşadığı muhitten ilkin Rum tarafına, oradan Girne’ye ve Ballapais’e geçtikten sonra Ada’yı terkederek Pire’ye yerleşir. Buralarda geçen diyaloglarda Kıbrıs Türk ağzına pek rastlanmaz. Eserden yapılan Kıbrıs Türk ağzına dair bazı tespitleri şöyle sınıflandırılabilir:

1. Rumca Diyaloglar

Romanın Birinci Bölüm’ü Eleni’nin doğup büyüdüğü Karpaz’da ve daha sonra evlatlık olarak verildiği Girne’de geçer. Bu bölümde, diyalogların bir kısmında Kıbrıs ağız özelliklerinin yanı sıra Rumca bazı kelimeler de verilir. Bu kelimeler, Rumların kendi aralarında yaptıkları kısa konuşmalarda mevcuttur. Uzun diyaloglarda İstanbul Türkçesi kullanılır. Eleni’yi Girne’ye götürecek olan Mikalis Menas, siyah Hilman’ı ile köy meydanına gelir.¹ Onun Dimitri ile aralarında geçen kısa diyalogları Rumca’dır: “*Kailmera Hristos*” (Günaydın Hristos), “*Ti kanete?*” (Ne yapıyorsunuz?), “*Poli kala! Kiessis?*” (Çok iyiyim. Ya siz?), “*İme kala! Oriste*” (Ben İyiyim. Buyurunuz) gibi (17).² Maria İolanti, oğlunun EOKA gençlik teşkilatına girdiğini öğrendikten sonra kendi kendine konuşurken “*Kalispera, petera*” (merhaba peder) der. Eleni ile tanıştığında aralarında “*Pos onomazesthe?*” (adınız nedir?), “*Eleni Klo Morias, Madam*” (adım Eleni Morias, bayan), “*Posson eton isthe?*” (kaç yaşındasınız?), “*Dhodheka*” (on iki), “*Efkharisto, Madam*” (Teşekkürler bayan) (33) şeklinde konuşurlar. Bu konuşmalarda Rum ata sözlerinden de örnekler verilir. Karpasa (Karpaz) halkının merak ettiği hususlardan biri de Eleni’nin annesi Afroditî’nin kızını evlatlık vermesinden dolayı “*maraz*” edip etmediğidir (16). Eleni’nin annesi, kızının başına gelenlerden Aziz Andrias’ı sorumlu tuttuğu için bir Rum atasözü olan “*Papaz’ın oğlu, şeytanın torunudur*” sözünü kullanır. Karısının tutumunu beğenmeyen Spiro onun bu davranışını yazgıya karşı çıkmak olarak değerlendirirken “*cigara yakmak için cehennemden ateş alınmaz*” diyerek başka bir Rum atasözünü kullanır (19). Bu esnada karısını sakinleştirmek için “*Yusufcuktan birkaç yaprak*” kopartıp ezerek koklatır. Yusufcuk, mandalina ağcının yapraklarına verilen addır (20).

2. Türkçe Diyaloglar

Alev Alatlî, Birinci Bölüm’ünün girişinde eserini adeta bir Kıbrıs ağız derlemesine dönüştüreceğinin ipuçlarını verir. Bu yansımalar, bir Türkle bir Rum’un kendi aralarındaki konuşmalarda başlar. Rizo Karpoza ahalisi arasında bulunan Saraç Sabri, Eleni’nin evlatlık olarak Mikalis Menas’a

¹ Hillman, İngiliz marka bir otomobildir.

² Parentez içindeki rakamlar, Alev Alatlî’nin Eylül 2014’de Everest Yayınları arasından çıkan *Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?* adlı romanın sayfa numaralarıdır.

verileceğini duyunca “yazık oldu ciracığa be guzum” der. Ona eşlik eden Nalbant Kristo; “Yok muydu bu gızcağıza goca olacak biri goca Karpas’ta”, “ne zaman gider gızcağız, bilirmin” der (16).

Romanın İkinci Bölüm’üne gelindiğinde burada geçen diyalogların tamamı Kıbrıs Türk ağız özelliklerine göredir. Eleni’nin Girne’den Lefkoşa’ya gelmesiyle birlikte Surlarıçi bölgesinin bir kısım yerleri ve yaşam tarzları dikkatlere sunulur. Bu esnada Eleni ile henüz evlenmemiş olan Arif, okumayla ilgisini kesip motor ustalığına heves ettiği görülür. Onun eğitimini ihmal etmesinden rahatsız olan annesi komşusuna “Eyiymiş bubasının gazancı... büyük efendi olsun... çok maraz ederim begomşucuğum... göresin nasıl yorgun gelir gece. Gappgaradır elleri isten, gazdan...” der. Komşusu; “belgi de yoktur gafacığı be gadınım, nedir senin de maraz etiyin? İşler, para kazanır işte, fenadır?” der (84). İki kadın arasındaki bu konuşma, Kıbrıs’ta yaygın olan Pembe ve Şefika isimleri arasında geçer. Bu konuşmalar arasında Baf’la ilgili olumsuz bir önyargının da varlığı açığa çıkar: “Günahı vabali boynuna be Pemb’anım, ama Baf’lıdır garı. Meşhur sözdür, büyüklerimiz demişler vakti zamanında, Baf’tan adam çıkmaz gayri çıkarsa Baf’lı değildir!” (84).

Kadınlar arasında yapılan konuşmaların bir kısmı küfürlüdür: “Niçün gapatmazsınız be gapıyı? Kerhane kapısıdır?” (85). “Pezevenge çıkaracaksın adımızı, yoksa odur niyetin?” (86). Bu küfürlü söyleyiş, 150. sayfadan itibaren kadınlar arasında çıkan bir kavga nedeniyle yoğunluk kazanır. Bu vesile ile oluşan diyaloglarda Kıbrıs ağız özelliklerinin de açığa çıkması sağlanır:

“Gıçını goparttım karının, üç gün göt üstü oturamaz artık ” (152), “küçül küçül de götüme gir” (149), “godoş sengin gocandır” (151), “seng sus, sengi de almayım altıma, goca pezevenğ” (151), “gördün godoş gardaşının ettiğini... korur Havva orospusunu... önce dövdürür gendini, sonra becerir garıyı. Öyle bir ibnedir sengin Cemil” (152).

Bu çekişmeler esnasında Eleni’nin ağızından beddua örnekleri de verilir: “Gavur olsa yapmaz sengin yaptığını!... Allah’ından bul emi! Yedi sülalenin dölü gurusun! Barnabas’ın şeytanları görsün seni...” (152). Bu çekişmelerin neticesinde Eleni’ye darılan Arif, Antalya’da bir pansiyona yerleşir. Burada hergün “zırıl zırıl” ağlarken “ah, pamuk götlü, sarı tüylü Naciye’em. Canın yanar da yaşlarını saklarsın. Zaman olur anam olur okşarsın” der(160).

Çekişmelerinin temelinde aile müessesesinin kuruluşuyla ilgili ahlaki sorun yatar. Arif’in abisi Cemil Tahsin eşini kerhaneden çıkartarak evlenmiştir. Bu evlilik, aile tarafından kabullenilmez. Bu yüzden, kadınların çekişmelerinde “godoş” ve “pezevenk” kelimeleri sıkça kullanılır.

Kıbrıs Türk aile yapısına göre nikah kıyılmadan eşlerin biraraya gelmesi uygun görülmemektedir. Kendine eş yapmak üzere Eleni’yi Magosa’ya kaçırarak Arif, Halo Dayı’sının evine sığınır. Evlilik öncesinde Arif’le Eleni’nin bir arada kalamayacağını hatırlatan Berber Hasan, bu durumdan

rahatsız olarak olaya müdahil olur: “*Gendine pezeveng mi dedirteceng? Ben alayım cıracığı, bize götüreyim. Oğlan sizde kalsın*” der (112).

Arif, “*senin adın bundan böyle Naciye*” dedikten sonra kelime-i şahadet getiren Eleni, Müslüman olarak Türk ailesine girer (114). Ancak Cemil Tahsin, Naciye'nin eve gelin gelmesinden dolayı rahatsızdır. “*Orospu sokacan eve... Bak sanga söylerim, Arif Efendi... sanga da söylerim ana, bana gelmeyin aç galınca... söylerim sanga, orospun geçmesin gapımın önünden... koy bunu o galın gafanga*” dediğinde Arif; “*anga'nı, avradını*” diyerek küfreder (120-121). Eleni'nin Müslüman olması, başlangıçta Arif'in annesini hoşnut kılmıştır. Şefika Hanım'ın Eleni'yi görünce; “*E, güzeldir gelinim be guzum*” diyerek Arif'e sitem ederken söylediği “*neden söylemedi banga... gaçırdı be gızı! Çekmiştir bubasına*” cümlelerinde Kıbrıs Türk ağzında görülen +cık, eki sıkça kullanılır (118). Bu +cık eki, Kıbrıs Türk ağzında sıkça görülen bir durumdur. Erkan Manavoğlu (URL-6), Musa Duman'ı referans göstererek bu +cık ekiyle ilgili olarak; “*Kıbrıs Türkleri sevgi / sempati ya da acılamak bildirme, azlık, küçültme, küçümseme, önemsizleştirme, alttan alma, olayı büyütme, dostluk kurma v.s. amaçlarla genellikle her şeyi küçültme*” eyiliminde olduğunu belirtir:

“O kadar ki dostluk, fatiha, kabus, kaza, korku, uyku vb. gibi soyut kavramlar bile bu uygulamadan kurtulamaz. 'Eski Türkiye Türkçesi ve kısmen sonraki devrelerde küçültme eklerinin çekim eki olarak kullanılması durumu, bu gün ölçünlü Türkiye Türkçesinden farklı olarak Kıbrıs Türk ağzında daha yaygın biçimde canlılığını sürdürmekte, bu ağzın ayırt edici özelliklerinden birisi haline gelmiş” (Duman, 2000).

Müslüman olan Eleni'nin hızlı bir şekilde Kıbrıs Türk ağzına hakim olduğu görülür. Nitekim bu +cık ekini Eleni'nin cümlelerinde de görülür. 650 Türk askerinin Magosa'ya çıkışı karşısında mutlu olan Eleni, oğlu Hasanı kucağına alıp, “*Bakasın oğlum askerciklere...*” derken çevredekiler Şefika hanım'a “*senden benden daha Müslümandır bu senin gelinciğin...*” derler (147). Kıbrıs Türk ağzında bu +cık eki, neredeyse her kelimeye eklenebilir. Aceleyle yapılan bir iş için söylenen “*beş dakikacık sürmez. Atlarık bir taksiciğe, gelirik*” (155) ya da Eleni'nin oğlu Hasan biraz büyüdüğünde bahçelerinde besledikleri tavşanlardan birinin doğurması üzerine “*gel göresin çok güzelciktir*” demesi (148) gibi. Buradaki “gözelcik” kelimesi +cık ekiyle beraber yuvarlaklaşmaya da örneklik teşkil eder. Kadınların kendi aralarındaki çekişmelerini haber veren Hasan; “*buba buba goşasın*” derken düzleşmeye de örnek verilir. Arif'in oğluna verdiği cevap ise “*ne deng, lan sen*” şeklinde olup Kıbrıs Türk ağzında sıkça karşılaşılan nazal n örneklerinden biridir (151).

Eleni'nin Müslüman olmasıyla ilgili diyaloglarda, bana, sana, ona gibi işaret zamirlerinin nazal -n ile söylenişlerine yer verilir. Bu durum Eleni'ye abdest alınması öğretilirken “*Ben gösteririm onga*” (124); “*şimdi dökesin suyu banga*” şeklindedir(125).

Bir müddet sonra evin iki gelini arasındaki çekişme bir kumpasa dönüşür. Bu kumpasın hazırlık aşamasında nazal n kullanımı adeta bilinçli bir tercih olarak peş peşe verilir: “*Lalangı yaptı akşama sanga”, “...keseceng onları”, “yemekten başka birşeycik düşünmeng” (148), “görmeyiz sengi hiç”, “sen de anag da...”, “Anganız kapıdadır...” Bu söyleyişlerin bazısında şahıs zamiri sen kelimesinin her iki halde de kullanılması dikkat çeker:*

“*Sen bilmen mi... Genabla derler bangal!”(150), “Angasını avradını...” (151), “sengde bu gollar variken, milli takıma güreşçi yapar sengi Türkiyeliler” (152), “ne isteng sen bizden” (152), “bangal okutmak ister adamın mektubunu”, “bunu sormak lüzumludur onga”, “öldürmek mi isteng sen bengi”(154), “Arif öldürür derim, anlamang?” (155), “hep beraber giderik be aba? Ben, seng... İzzet öldürmez mi bengi sonra?” (155).*

Arif Antalya’dan döndüğünde Eleni’yi sokağa atar. Havva Hanım’ın evine gelen Eleni, Müslüman kimliğini ön plana çıkarır. Oysa Havva Hanım, kendisine kiliseye sığınmasını tavsiye eder. Bu konuşmalar esnasında Kıbrıs Türk ağzına ait birçok ses olayı da arka arkaya verilir: Hava Hanım, “*n’pang orda be... soydun mu Arif Efendi’yi, n’aptın... Rezil oluruk gonu gomşuya... Eyi oğlandır Arif. Eyidir eyi... Napacang sindi?*” (163-164) dediğinde Eleni; “*Müslüman oldum beng*” der. Onun bu deyişine Havva Hanım; “*oldung da n’oldun... hepimiz Allah’ın kulu deyil miyik... (165) Bak senin Kara Papaz’a kaç tane yetimhane işletir... Sen git Urumların yanına*” (166) der.

Bu olaylar arasında geçen diyaloglarda Kıbrıs Türk ağzına ait belli başlı diğer ses olaylarına da rastlanır. Dönüşlülük zamiri kendi “*gendi*” şeklindedir. “*Gendi sorsun, sen garışma” (154), “goca yüzbaşdır gendisi” (155). Dönüşlülük zamirinin kendiz şekli de görülür: “*niçün kendiz gitmezsiniz*” (155). Bu “*kendiz*” kullanımı, dikkat çekicidir.*

Filolojik açıdan adalarda konuşulan ağızlar, ana karadan ve başka ağızların / dildeki standartlaşmanın tesirinden izole olmaları hasebiyle daha yoğun şekilde arkaik unsurlar içerir. Standart dilde kaybolmuş pek çok arkaik unsurun adalarda konuşulan ağızlarda canlılığını korumasının sebebi budur. Kıbrıs, 1571 yılında Osmanlılar tarafından Venedik’ten fethedilmiş ve Türk yurdu olmuştur. Kıbrıs Türk ağzının inkişafı, tarihi seyir açısından Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine geçiş dönemine tesadüf eder. Bu bağlamda Kıbrıs Türk ağzında, standart Türkçede yüzyıllar önce kullanımdan düşmüş pek çok arkaik kelimeye rastlanır. Bunlardan biri de *Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?*’da geçen “*kendiz*” kelimesidir. Eski Anadolu Türkçesinde *kendözü* (kendisi) şeklinde geçen bu kelime, Kıbrıs Türk ağzında aşınarak kendiz şekline dönüşür ve bu kelimeyi Alev Alatlî tespit ederek romandaki diyaloglarda kullanır. Kıbrıslı olmamasına rağmen yazarın, en seyrek kullanılan yerel ağız özelliklerini dahi tespiti ve bunları romanında ustaca kullanması, üslubu açısından bilhassa dikkat çeker. Dikkat çeken başka hususları da şu şekilde sıralayabiliriz:

Demek ifadesinin ikinci tekil şahıs için olan dersin ifadesi “deng” şeklinde söylenişi: “*dikilin garşısına, deng, filan bölükten falan numrolu İzzet Çavuş’un medeni durumu nedir?*” (155). Vasita ekinin söylenişi; “*gocaminan gitmiş idik...*” (166); “*sen gonuşursun adaminan*” (155).

Abla kelimesindeki -l sesi düşerken -a sesi de bir önceki -a sesinden dolayı düşer. “*Havva’ba... hakkını helal edesin*” (167); Türkiye Türkçesindeki gelinabla, “genabla” şeklindedir (122).

Kıbrıs Türk ağzında kelime başındaki k’ler g’ye dönüşürken; “gayboldu” (123); “hâlâ Gıprıs gurtarırsınız” (124), “yalan mı gız...” (166); “*Allah seni gocana bağışlasın*” (125), “*seng söyle oğluna, parası gadar gonuşsun!*” (88).

Kıbrıs’ın ağız özelliklerinden biri de soru sorma şeklidir. Sorular genelde cümle başında ve ortasında yer alır: “*Okuman kara Papaz’ın nutuklarını*” (124), “*Türkçe bilirmin gızım*” (112), “*bilir min, gardaşın okula konstible olmuş*” (88), “*neden oturman biraz? Erkeğimiz yoğdur diye adamdan sayman mı bizi*” (164). Son örnekteki -mı soru eki fazladan yazılmıştır. Muhtemelen yazarın gözden kaçırıldığı bir durumdur.

Cümle sonundaki soru ekleri “*Fikret sizde min?*” (149) örneğinde olduğu gibi -min şeklindeyken karşısındakinin tasdiğini bekleyen durumlarda soru ekinin düştüğü görülür: “*Taksiye binek de dünya alem görsün, olur?*” (155). Romanda çok sık görülen nazal (genizden) “n” sesi, İstanbul konuşmasını esas alan ölçünlü (standart) Türkiye Türkçesi yazı dilinde gösterilmese de Türkçenin tanıtıcı sesidir ve Anadolu ağızlarında (özellikle İç Anadolu’da) yaşamaya devam etmektedir. Bunlardan biri de muhatabı (2. şahsı) gösteren ekin vurgu biçimiyle soru bildirmesidir. Nitekim eserde soru ekinin nazal n’li olan şekline de örnek verilmiştir: “*Bir gavecik yapam, içeng?*” (85).

Romanda zaman zaman ağız özelliklerinin gözden kaçtığı durumlar da olur. Makarios’un Yunanistan’a sürülmesinden sonra adaya tekrar geri geleceği ihtimali için Halo Dayı’nın “*Gıprıs’a geri almayacaklarmış ama serbest bırakmışlar*” demesine Berber Hasan’ın “*bir sene sonra Kıbrıs’ta bil papazi*” cevabında olduğu gibi (117). Ancak, çoğu cümlelerde ihmale rastlanmaksızın bu ağız özelliği verilmiştir: “*Gemiklerin sayılır. Gurt mu vardır nedir içinde? Gardaşların nerededir?*” (149), “*aşk olsun be guzum... Bu gart garlıları istemem beng bu evde*” (150), “*görürsem govarım*” (151).

Romanda kelime bazında da gözden kaçan durumlar olmuştur. Bunlardan en önemlisi, “*ciracık*” kelimesinin kullanımınıdır. Eleni, Lefkoşa’ya ilk geldiğinde Türkler onu ciracık diye tanımlarlar: “*Ne bakar ciracığa böyle*” (95). Bu tanımlama Eleni Müslüman olup Naciye ismini aldığı da tekrar edilir (146). Yaşlı Rum kadınları için kullanılan ciracık kelimesinin genç kız Eleni için kullanılması uygun değildir (URL.5). Örnek kullanımı Neşe Yaşın’ın *Üzgün Kızların Gizli Tarihi* adlı kitabından verebiliriz: “*Yaşlı bir Rum kadının bizi görünce gözleri parladı... Zavallı ciracık, dedi Mahmut Enişte*” (Yaşın, 2002: 87).

Eleni'nin diğer kadınlarla birlikte Sarayönü Oteline gitmesi, onun kötü yola düştüğüne delalet edilir. Eleni, gelin geldiği eve artık sığamaz olmuştur. Romanın bu kısmında, "sanga", "banga" gibi işaret zamirleri ve "sengi", "bengi" gibi şahıs zamirlerinin yanı sıra orada, burada şeklinde olan yer zarflarının "oraçta", "buraçta" şeklinde kullanımlarıyla da karşılaşılır:

"Ne dikilir durursunuz buraçta. Bizim de yerimiz yoğdur ki seni misafir edek. "Bir gücücük evdir, biling? Oraçta bile... uyuruk. Heriften galan üç kuruşla geçinirik be guzum. Bir hayırlı gısmet çıkmadı buncağızlara. Bir de ben ölürüm diye gorkarım. Magosa'ya gitseng be Nac'ye... Halo Dayı... bir yercik bulur sanga. Gaynanan almaz mı senigi?, Bengi alsa, sozukları göstermez onga bir daha Arif" (164), Galırsın buraçta... çok eyiliğini gördük biz sengin (167).

Kıbrıs Türk Ağzının en çok dikkat çeken morfolojik özelliği şüphesiz +cık / +cık küçültme ekinin Türkiye Türkçesine nazaran çok daha yoğun şekilde kullanılıyor olmasıdır. Yaseminler Türter mi Hâlâ'da da küçültme ekinin bu kullanım sıklığı hemen fark edilmektedir. Buna karşın Türk dili tarihinde yalnız Eski Türkçe döneminde tesadüf ettiğimiz ve Batı Türkçesinde hemen hiç kullanılmayan +ç küçültme ekinin Kıbrıs Türk ağzında oraçda / buraçda kelimelerinde ç > ř geçişi ile mevcudiyeti son derece arkaik bir kullanımdır. Daha da ilginç olan, bu iki kelimenin Yaseminler Türter mi Hâlâ'da, Kıbrıs Türk ağzı için de arkaik olacak şekilde ç > ř geçişi olmaksızın oraçda / buraçda şeklinde kullanılmasıdır. Kıbrıs Türk Ağzında oraçda / buraçda kelimelerinin +ç küçültme ekinin bakiyesi olarak varlığı; metinlerde tespit etmemiş olsak dahi, en azından Eski Anadolu Türkçesi döneminde, yazı dilinde kullanılmasa da ağızlarda, bu ekin mevcudiyetinin delilidir. Alev Alatlđ, ç > ř geçişi olmaksızın oraçda / buraçda arkaik şekilleri tespit edip Yaseminler Türter mi, Hâlâ?'da kullanmakla, Kıbrıs Türk ağzı açısından dikkate şayan bir fonetik geçişi de delillendirmiştir. Gerek nesillerin değişimi ve gerekse kitle iletişim araçlarının dilde standartlaşmaya etkisi ve zamanın aşındırması gibi pek çok nedenden ötürü, bugünkü şartlarda bu fonetik geçişi herhangi bir ağız araştırmasında tespit edip delillendirmek oldukça güçtür.

Bu konuşmalarda Eleni'nin "çocuklar" kelimesini "sozuklar" şeklinde söylemesi dikkat çeker. Sık sık, din ve kültür ortamını değiştiren Eleni, girdiği yeni çevrelere uyum sağlamada hiçbir sıkıntı yaşamaz. Bu yönüyle roman kahramanı edilgen bir karakter durumundadır. Ancak çocuklar konusu gündeme geldiğinde Eleni, baskıladığı bilincini açığa vurur. Bu sıkışmışlık, romanın sonunda Eleni'nin ağzından Rumca ve Kıbrıs Türk ağzıyla birlikte kurulunan cümlelerde de kendini açığa çıkarır. Romanın başlangıcında Girne'ye getiren Grivas'ın fedailerinden EOKA'cı Hristos, romanın sonunda Eleni'yi teşhis eder. Onun teşvikiyle kocası Glafkos tarafından boğazı kesilerek öldürölen Eleni'nin son sözleri; "sozuklarım... Hasanımı, Hüseyinimi, Peykerimi, Sonerimu oy... Afroditi! Afroditumu! Benim beng! Gıbrıslı anagnız Eleni Nac'ye gonusurum..." şeklinde (230). Roman kahramanımız bu esnada iki kültür arasına sıkışmışlığın yansması

şeklinde tezahür eden bir davranış sergiler. Bir yandan kelime-i şahadet çekerken diğer yandan haç çıkarır.

Sonuç

Alev Alatlı'nın *Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?* adlı romanın özellikle İkinci Bölüm'ündeki hadiseler aktarılırken Kıbrıs'ın yerel ağız özelliklerine dair birçok malzemeyi içinde barındırdığı görülmektedir. Romanın bu bölümünde cereyan eden hadiselerin büyük çoğunluğu Kıbrıs Türklerinin yaşadığı Lefkoşa ve Magosa'da geçerken buradaki diyalogların tamamı Kıbrıs Türk ağzıyla yazılmıştır. Romanın Birinci Bölüm'ündeki birçok konuşma cümlesi Kıbrıs Türk ağzıyla verilirken aralara Rumca diyaloglar da girer. Romanın Üçüncü Bölüm'ü Yunanistan'da geçer. Dolayısıyla bu bölümde Kıbrıs Türk ağzına rastlanmaz.

Yaseminler Tüter mi, Hâlâ? romanı, Kıbrıs Türkçesi ağız özelliklerini yansıtmaya bakımından hem bir ilk, hem de tektir. Basıldığından günümüze kadar yaklaşık 40 yıl geçmesine rağmen Kıbrıs'ta dahi böylesi bir özellikte hikâye ve roman yazılmamıştır. Alev Alatlı, Türkiye menşeli bir yazar olmasına rağmen Kıbrıs ağız özelliklerine hakim olduğu görülür.

Bu bağlamda özellikle Anadolu Türkçesinde yüzlerce yıl önce kullanımdan düşmüş pek çok arkaik kelimeye romanda rastlanır. “*Kendiz*” kelimesi, bunlardan biridir. Eski Anadolu Türkçesinde *kendözü* (kendisi) şeklinde geçen bu kelime, Kıbrıs Türk ağzında aşınarak kendiz şekline dönüşmüş ve bu kelimeyi Alev Alatlı, romanda kullanmıştır. Yazar, ayrıca eserinde Rumca diyaloglara da yer vererek, Kıbrıs coğrafyasının dil atmosferini ustaca sergiler.

Günümüze gelindeğinde Kıbrıs'ta yerel dil özelliklerini eserlerinde yansıtmaya çalışan yazarların sayısının artmaya ve duyarlılıklarının gelişmeye başladığı görülür. Bu gelişmede *Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?* romanın Kıbrıslı Türk yazarlar üzerinde etkisinin rolü yadsınamaz. Bütün dünyada ve doğal olarak Türkiye'de, yazı dili, ağız özelliklerini günden güne törpüleyip azaltmaktadır. Yerel ağız özelliklerinin tamamen unutulmadan bir çeşni, bir nakış olarak kalabilmesi için günümüzde en uygun ortam, televizyon dizileridir. Fakat söze ve sese dayalı her türlü sanat eseri de yerel ağız özelliklerini tanıtmaya vasıtalarındandır. Ancak bütün espirisi ağız taklidine dayalı eserlerin bir yabancı dile çevrildiğinde özelliğini ve -varsagüzelliğini kaybedeceği de muhakkaktır. Bu ölçünün derecesini, romancının “sanatçılık içgüdü” tayin eder. 1980 sonrası Türk romancılığının ön sıradaki birkaç yazarından biri olan Alev Alatlı (16 Eylül 1942, Menemen – 2 Şubat 2024, İstanbul), *Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?* adlı eserinde, mekân olarak Kıbrıs'ta başlayıp Yunanistan'da son bulan bir hayatın acı hikâyesini Kıbrıs Türkçesinin ağız özellikleri ile verme gereğini duymuştur. Doğum yeri itibarıyla Kıbrıs Türklüğünden olan bir yazar belki de ağız özelliklerini tespit ve tahkiyeli esere aktarmayı, Türkiye Türklüğünden olan Alev Alatlı kadar başaramazdı. Alatlı'nın söz konusu romanında yer verdiği ağız özellikleri yanında argo ve kubuh (küfürlü) sayılan kelime kadrosu da folklorik

özellikleri bakımından Türkçenin unutulmaması gereken söz servetinden sayılmalıdır.

KAYNAKÇA

Yazılı Kaynaklar

- Alatlı, A. (2014). *Yaseminler tüter mi, hâlâ?*. 11. Basım, İstanbul: Everest Yayınları.
- Atun, S. – Fevzioglu, B. (2007). *Kıbrıs Türk edebiyatında öykü'nün 107 yıllık kronolojik – antolojik tarihsel süreci*. Lefkoşa: Samtay Vakfı Yayınları.
- Aylanç, M. (2017). *Kıbrıs Türk romanı eserler sözlüğü*. Ankara: Başkent Klîşe ve Matbacılık.
- Bozkurt, İ. (2010). Kıbrıs Türk ağzı / ağızları ile ilgili araştırmalara bir bakış (bir bibliyografya denemesi). *I. Uluslararası Türk Dialektolojisi Çalıştayı, 15-20 Mayıs 2008, Gazi Magosa / Kıbrıs, Türk Dilleri Araştırmaları*, 20, 75-98.
- Duman, M. (2000). Kıbrıs ağzının morfolojik kaynakları: +cık küçültme ekinin kullanımı. *III. Uluslararası Kıbrıs Araştırmaları Kongresi*, C. 2, 15-26, Mağusa.
- Emirzade, S. (2015). *Çifte nikah*. Lefkoşa: Okman Printing.
- Ezilmez, H. (2017). Suna Atun'un kaleminde Kıbrıs Türk hikâye ve roman. *Suna Atun'a Armağan*, (hzl.: H. Ezilmez), Lefkoşa: Mavi Basım Yayıncılık.
- Fedai, H. (2004). *The remnant of love Kâytaz-zade M. Nazım 1312*. Lefkoşa: Akdeniz Haber Ajansı.
- H. Safa (1912a). Bir validenin kalbi git Mehmet. *Seyf*, No: 41, 22 Ekim 1912.
- H. Safa (1912b). Mecrûh gazi nişanlıının mezarında. *Seyf*, No: 45, 19 Kasım 1912.
- Kabataş, O. (2006). Kıbrıs Türkçesinin ses bilgisi özellikleri. *Belleten*, 2006-II, 83-108.
- Kaya, D. (2010). *Kıbrıs yazıları*. İzmir: Mücahitler Derneği Yayınları.
- Muradov, N. (2019). Mustafa Gökçeoğlu. *Kıbrıs Türk Edebiyatı Tarihi (1571-2017)*, C. 2, Ankara.
- Pehlivan, A. (2005). Kıbrıs Türk edebiyatında ağız kullanımı. *5. Uluslararası Araştırmaları Kongresi Bildirileri*, (hzl.: Ü. V. Osam), C. 1, Lefkoşa: Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayınları.
- Sepetçioğlu, M. (1990). *Sahibini arayan toprak*. İstanbul: Kilim Matbaası.
- Soydan, N. H. (2010). *Miguel De Cervantes Saavedra – örnek alınacak hikâyeler*. İstanbul: Kırmızı Publications.
- Yaman, H. (2006). Köy romanlarında halk ağızlarının deyiş biçimi olarak kullanımı üzerine bir inceleme. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Uluslararası V. Dil, Yazın, Deyişbilim Sempozyumu*, C. II, (hzl.: C. Yıldız – L. Beyreli), 391- 407, Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yaşın, N. (2002). *Üzgün kızların gizli tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yıldız, Osman (2021). Duyum edebiyatı bağlamında la amante liberal / The liberal lover'de Kıbrıs. *Kıbrıs Araştırmaları ve İncelemeleri Dergisi*, IV(8), 5-38.

Elektronik Kaynaklar

URL-1: http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/el-amante-liberal--0/html/ff312f3a-82b1-11df-acc7-002185ce6064_15.html#PagFin (Erişim: 28 Ocak 2021)

URL-2: https://books.google.com.tr/books?id=m9xWAAAAAYAAJ&printsec=frontcover&hl=tr&source=gbs_ge_summa ry_r#v=onepage&q&f=false (Erişim: 4 Ocak 2021)

URL-3: https://www.academia.edu/12958490/The_Lexical_and_Grammatical_Influence_Of_Cypriot_Romaic_On_Turkish_Cypriot_Dialects... (Erişim: 5 Temmuz 2024)

URL-4: <https://www.biyografi.net/kisiyrinti.asp?kisiid=2184> (Erişim: 5 Temmuz 2024)

URL-5: https://www.kibristkd.org.tr/pg_249_kibris-agzindan-ornekler (Erişim: 20 Nisan 2024).

URL-6: Manavoğlu, E. Kıbrıs Rumcasının yapısal ve söz dağarcığı olarak Kıbrıs Türk ağızları üzerindeki etkisi. <https://www.academia.edu/12958490> (Erişim: 27 Temmuz 2024)

Extended Summary

In the literary world, the origins of the modern novel are often traced back to the 17th century, with Miguel de Cervantes widely acknowledged as one of its pioneers. Among his early works in this genre is *La Amante Liberal*, a novel/long story that recounts the conquest of Cyprus by the Ottomans in 1571. The introduction of the novel genre into Turkish literature came approximately two and a half centuries later. Similarly, its emergence in the Cypriot literary sphere aligns with the timeline of Turkish literature. While Kaytazade Mehmet Nazım's *Yadigâr-ı Muhabbet* (1894) is considered the first Cypriot novel, Muzaffereddin Galib's *Bir Bakış* (serialized in the newspaper Zaman in 1892) predates it. Following the transfer of Cyprus to British administration in 1878, literary developments on the island continued to be influenced by Turkey. However, Cyprus as a subject of novels did not gain significant attention until after the 1974 Turkish Peace Operation. Mustafa Necati Sepetçioğlu, renowned for his river novel technique chronicling Turkish history from the Selçuk period to the 1960s, applied the same method to Cypriot Turkish history, producing a ten-volume series. He described this effort as *Sabır Ağacı* is the historical novel of Cyprus, spanning several millennia." Since the days of Karabibik by Nabizade Nazım, numerous Turkish storytellers and novelists have incorporated the local dialects and linguistic features of their characters' native regions into their narratives. In the post-1960 era, authors such as Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Samim Kocagöz, and Ümit Kaftancıoğlu prominently included the dialects of Eastern and Southeastern Anatolia in their works. In Cyprus, however, the situation diverged. Apart from a few minor attempts after 1960, most Cypriot stories were written in standard Istanbul Turkish. In this context, Alev Alatlı's novel *Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?* published in 1985, holds particular significance for its use of Cypriot Turkish dialect features. The novel's second section is especially rich in local linguistic elements, reflecting the dialect of Cypriot Turks. Set primarily in Nicosia and Famagusta, this section's dialogues are entirely written in Cypriot Turkish. The first section also includes many conversations in the Cypriot dialect, interspersed with Greek dialogues. The third section, set in Greece, does not feature the Cypriot dialect. *Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?* is both unique and pioneering in its reflection of Cypriot Turkish dialect features. Even nearly 40 years after its publication, no comparable work has been written, even in Cyprus. Despite being a Turkey-based author, Alev Alatlı demonstrates a profound command of the Cypriot dialect. Notably, the novel contains many archaic words that had fallen out of use in Anatolian Turkish centuries ago.

One such example is the word *kendiz*, a derivative of *kendözü* (self) from Old Anatolian Turkish, which evolved into its current form in the Cypriot dialect and appears in the novel. Alatlı also incorporates Greek dialogues, skillfully capturing the linguistic atmosphere of Cyprus. In recent years, there has been a growing sensitivity among Cypriot writers to reflect local linguistic features in their works. The influence of *Yaseminler Tüter mi, Hâlâ?* on this development cannot be overlooked. Worldwide, and naturally in Turkey as well, the influence of standardized written language increasingly diminishes the presence of regional dialects. Television series, however, provide an ideal medium for preserving these linguistic features as cultural heritage. Other oral and auditory art forms also serve as tools for promoting regional dialects. Yet, works that rely solely on dialect imitation may lose their essence and aesthetic value when translated into another language. The balance between authenticity and artistic instinct ultimately lies in the novelist's craft. Alev Alatlı (September 16, 1942, Menemen – February 2, 2024, Istanbul), one of the leading Turkish novelists of the post-1980 era, felt compelled to convey the tragic story of a life beginning in Cyprus and ending in Greece through the Cypriot Turkish dialect. A native Cypriot writer might not have succeeded in capturing and integrating these dialectal features into a narrative as effectively as Alev Alatlı, from Turkey author. Beyond its use of dialect, her novel also incorporates slang and abusive expressions, further enriching its folkloric and linguistic significance. These features serve as a reminder of the linguistic wealth of Turkish that deserves preservation.

"İyi Yayın Üzerine Kılavuzlar ve Yayın Etiği Komitesi'nin (COPE) Davranış Kuralları" çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir. / The following statements are included within the framework of "Guidelines on Good Publication and the Code of Conduct of the Publication Ethics Committee (COPE)":

Etik Kurul Belgesi/Ethics Committee Approval: Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir./Article does not require an Ethics Committee Approval.

Çıkar Çatışması Beyanı/Declaration of Conflicting Interests: Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur. / There is no potential conflict of interest for the authors regarding the research, authorship or publication of this article.